

Prøveoversættelsen af Filipperbrevet

Problemer

*Af professor emeritus, dr.theol. et phil.
Troels Engberg-Pedersen, Københavns Universitet*

Abstract: This article analyses a trial translation of Paul's Letter to the Philippians published by the Danish Bible Society in 2025 as a first step towards a new translation of the whole Bible, to be published in 2036. The article first presents as a criterium for a good translation of the Bible the principle that the translation should be as close as possible – in correct and good Danish – to the original text. This is not necessarily so but must be the rule for a translation to be “authorized” by His Majesty King Frederik X. Next the article discusses a number of places (Phil 1:1-2; 1:3-5; 1:8; 1:9-10) where the trial translation does not live up to the criterium. The article ends by arguing that the same holds for three crucial verses: 1:27 (πολιτεύεσθε), 2:12 (μετὰ φόβου καὶ τρόμου) and 3:2 (κατατομή). Throughout, the *New Revised Standard Version Updated Edition* is held up as a model.

Keywords: Philippians – trial translation – translation criteria – analysis

Det Danske Bibelselskab har i 2025 udsendt *Markusevangeliet og Paulus' brev til menigheden i Filippi i prøveoversættelse* som forberedelse til en endelig, samlet nyoversættelse af hele Bibelen, der skal udkomme i 2036 og erstatte den seneste autoriserede oversættelse fra 1992. I denne lille artikel vil jeg analysere prøveoversættelsen af Paulus' Filipperbrev. En sådan analyse forudsætter selvsagt en bestemt forståelse af, hvad der er kriteriet for en god bibeloversættelse. Jeg anfører først, hvilket kriterium jeg har lagt til grund uden særligt at argumentere for det. Senere vender jeg tilbage til dets status.

Målet for en god oversættelse til dansk af (i dette tilfælde) en tekst fra Det Nye Testamente må efter min mening være dette: at den skal være *en dækkende gengivelse på et korrekt, moderne dansk af en på oldgræsk skrevet, historisk tekst*.

1) "Dækkende": Hvad der står i grundteksten, skal også genfindes i oversættelsen. Ideelt set skal en græskkyndig kunne oversætte *tilbage* fra den danske oversættelse på en sådan måde, at man (i tilfældet Filipperbrevet) ender med Paulus' egen tekst!

2) "Et korrekt, moderne dansk": Men da grundteksten jo er en *historisk* tekst (se ndf.), må man i nogle tilfælde bevare nogle (på dansk) lidt gamle ord, der tidligere har været anvendt til formålet. Fx ordene "sjæl", "kød" o.l. De dertil svarende græske ord, ψυχή og σάρξ, rummer så mange konnotationer, at de ikke bare kan gengives med ét enkelt moderne ord.

3) "En historisk tekst": Det er af afgørende betydning, at den oversatte tekst bevarer grundteksten i dens historicitet. Det hermeneutiske arbejde, som kan være påkrævet for at overføre den historiske teksten til en moderne forståelsesramme, er vigtigt. Men *det er ikke selve oversættelsens opgave at gennemføre dette*, derimod er det en senere fortolkningsopgave, som netop forudsætter, at den oversatte tekst fremtræder i sin historiske forståelsesramme.

Alt dette kan forstås som udtryk for ét grundprincip, udfoldet i syv delprincipper:

Grundprincippet og delprincipper

Grundprincippet

Så tæt på det græske, som det er muligt på korrekt dansk. Dette princip skal sikre mod det værste af alt: betydningsstab. Når vi læser en tekst af fx Paulus (på enten græsk eller i oversættelse), er det jo, fordi vi gerne vil forstå, hvad *han* ville sige i den og den situation.

Delprincipper af grundprincippet

1. Undgå "parafrase". Parafrase er en slags omskrivning, som oversættere vælger for at klargøre, hvad de tror teksten betyder, så den læge læser med det samme kan forstå, hvad der menes. Parafrase som oversættelsesstrategi rummer imidlertid den oplagte risiko, at oversætteren lægger sig fast på én helt bestemt forståelse af teksten. Men selve teksten kan sagtens have flere betydningslag. Dem må oversættelsen så forsøge at bevare.
2. Gør i det hele taget ikke teksten lettere, end den selv er. Bevar fx nøglebegreber i det græske ("sjæl", "kødet" o.l.), som vi måske ikke bruger så meget, men som vi dog kender, og som afspejler den verden, teksten blev til i.
3. Undgå sprog, som er *specifikt* moderne. En god og korrekt oversættelse må gerne afspejle, at teksten ikke er ny.
4. Sørg for, at nøglebegreber bliver oversat på samme måde hele vejen igennem. Der må jo være en grund til, at Paulus selv har anvendt de samme termer. Ved at oversætte på samme måde giver man læseren mulighed for selv at efterspore, hvorfor Paulus har gjort det.
5. Undgå oversættelser, der tager det slående ud af teksten. Det slående er ofte betydningselementer, der afspejler tekstens historicitet. De må derfor i særlig grad bevares.
6. Undgå oversættelser, der er styret af den senere teologiske tradition. Paulus har altid været omstridt. Men det nytter ikke at oversætte sig ud af problemerne. Det ser man alt for mange eksempler på i den teologiske tradition.
7. Undersøg den nyeste videnskab hele vejen igennem. Dette princip ligger i direkte forlængelse af selve grundprincippet. For videnskabens anliggende er jo netop så vidt muligt at nå tilbage til tekstens oprindelige betydning.

Er det angivne kriterium nu uden videre udskifteligt med en række andre kriterier? Skal man fx også tage hensyn til "traditionen" og til "anvendelsen"? Det kan jeg ikke se. Man kan sagtens gengive Bibelen på et utal af måder, som imødekommer en række ønsker, og det skal ingen forhindre. Men denne nyoversættelse skal være en af

Hans Majestæt Kong Frederik X autoriseret oversættelse. Den må netop derfor skulle gengive *originalen så tæt på, som det overhovedet er muligt*, så at *alle* – med eller uden græskkundskaber – kan læse, hvad der faktisk står i Bibelen. Er dette princip ikke egentlig *selvindlysende*?

I det følgende vil jeg med eksempler fra prøveoversættelsen af Filipperbrevet analysere, hvordan man enten overholder grundprincippet (og derfor skal roses) eller forbyder sig mod princip 1-7 (og derfor må kritiseres). Jeg citerer gennemgående også oversættelserne i *New Revised Standard Version Updated Edition (NRSVue)*. Det er en fremragende gengivelse af grundteksten, som er langt bedre end noget, vi har på dansk. Formålet er at vise, at det *kan* lade sig gøre.

Filipperbrevet

Fil 1,1-2

Her er denne tekst i *NRSVue*:

¹Paul and Timothy, servants [Note: Gk *slaves*] of Christ Jesus,
To all the saints in Christ Jesus who are in Philippi, with the
bishops [Note: Or *overseers*] and deacons [Note: Or *helpers*]:
²Grace to you and peace from God our Father and the Lord Je-
sus Christ.

I denne gengivelse har man bevaret selve strukturen i Paulus' brev-hilsen: afsender, modtager, kolon – og selve hilsenen. Man bevarer også skiftet fra 3. person i 1,1 ("all the saints ... who are") til 2. person i 1,2 ("you").

Anderledes i DO92:

¹Fra Paulus og Timotheus, Kristi Jesu tjenere.
Til alle de hellige i Kristus Jesus, jer, der bor i Filippi, samt til-
synsmænd og menighedstjenere.
²Nåde være med jer og fred fra Gud, vor Fader, og Herren
Jesus Kristus!

Her skriver man simpelthen tre punktummer. Sammenhængen angives så ved et tilføjelse, indledende "Fra", der meget problematisk fjerner det indledende fokus (som i en fanfare!) på de to førstnævnte personer: Paulus og Timotheus. At Paulus' hilsen så *udtrykkes* i vers 2, er egentlig slet ikke klart. Og skiftet fra 3. til 2. person er allerede inkorporeret i vers 1 ("jer, der bor"). Her har man altså allerede fjernet sig fra den specifikke retorik i Paulus' egen tekst.

Og så PO36:

Hilsen

¹Paulus og Timotheus, Kristus Jesus' slaver [Note: *slaver* kan også oversættes *tjenere*, jf. Fil 2,7] hilser alle jer i Filippi, der er hellige i Kristus Jesus, og vi hilser også jeres menighedsledere og medhjælpere.

²Nåde være med jer og fred fra Gud, vores Far, og Herren Jesus Kristus!

Her begynder man med en metatekst, der slet ikke står i originalen ("Hilsen"). Det dybt problematiske "Fra" i 1992 har man nu fjernet (godt!), og "Kristi Jesu tjenere" er blevet til det korrekte "Kristus Jesus' slaver" (igen godt!). Derimod er notehenvisningen til Fil 2,7 meget problematisk. For hvorfor må *Jesus* ikke være en "slave" (som der jo faktisk står i 2,7)? Dårligt er det også, at DO92's "Fra/Til" nu er blevet til "hilser", som så gentages senere i verset, selv om det slet ikke findes i grundteksten i anden form end den dativ, som *NRSVue* og 1992 rigtigt oversatte ved "To" og "Til". Hvad mere er: 2. person i vers 2 er trukket op i vers 1 og endda udvidet med et "jeres", som heller ikke findes i grundteksten, sandsynligvis fordi Paulus' eget enkle "samt (tilsynsmænd)" i DO92 og "with (bishops)" i *NRSVue* nu er blevet udvidet til et helt "og vi hilser også", som heller ikke findes i originalen. Endelig er det uklart, hvilken funktion vers 2 overhovedet har. Siger Paulus bare "Nåde være med jer ..." sådan ud i luften?

Jamen kan man da ikke bare gøre, hvad man synes, i to sådanne indledende standardvers? Nej, det kan man faktisk ikke. Paulus skrev meget præcist, og det er da helt oplagt denne præcision, der skal gengives, hvis det overhovedet er muligt. At det *er* muligt, viser *NRSVue*.

Fil 1,3-5

Her er *NRSVue*:

³I thank my God for every remembrance of you, ⁴always in every one of my prayers for all of you, praying with joy ⁵for your partnership in the gospel ...

DO92 ligner meget. Men hvad siger PO36?

³Jeg takker min Gud, hver gang jeg ser jer for mig, ⁴og i alle mine bønner beder jeg altid med glæde for jer. ⁵Jeg takker jer for fællesskabet om evangeliets udbredelse ...

Til PO36: 1) "hver gang jeg ser jer for mig" – hvad menes?! Paulus selv "*mindes*" dem! 2) Man lader "fællesskabet om evangeliets udbredelse" være styret af det indledende "Jeg takker" – som man så gentager i vers 5, selv om det slet ikke står i originalen, hvor fællesskabet osv. er styret af "beder med glæde" i vers 4 (således også DO92). Dette er desværre en manifest fejl.¹ 3) Samtidig oversætter man originalens "for jer *alle*" bare med et "for jer" og opgiver dermed det retorisk raffinerede hos Paulus: "i *alle* mine bønner" plus "*altid*" plus "for jer *alle*". Alt dette er efter min mening udtryk for en frihed i forhold til grundteksten, som dels er forfejlet (det andet "Jeg takker"), dels er meningsløs ("jeg ser jer for mig"), dels er dårligere end Paulus selv ("for jer"). Men *NRSVue* har jo alt det rigtige!

Fil 1,8

PO36 oversætter ἐν σπλάγχνοις Χριστοῦ Ἰησοῦ "med Kristus Jesus' dybe omsorg". *NRSVue* siger rigtigt: "with the tender affection of Christ Jesus". Holloway taler om "the deepest affections" (69). Hvorfra får PO36 lige tanken om omsorg?

Fil 1,9-10

PO36: ⁹Og det beder jeg om: at jeres kærlighed må strømme mere og mere over, fyldt med indsigt og dømmekraft af enhver art. ¹⁰På den måde vil I kunne vurdere, ...

¹ Jf. fx Holloway 2017, 69.

DO92: ⁹Og det beder jeg om, at jeres kærlighed stadig må vokse og blive rig på indsigt og dømmekraft, ¹⁰så at I kan skønne,
...

Her er gengivelsen af første halvdel af vers 9 faktisk bedre i PO36 end i DO92 af den simple grund, at den er *tættere* på originalen (godt!). Men anden halvdel af verset er dårligere, fordi den parafraserer: "fyldt" står der ikke; ej heller "af enhver art" – som jo heller ikke giver god mening. I vers 10 er "vurdere" (PO36) mere moderne end "skønne" (DO92), men også præcist nok (godt!). Men hvorfor skal man uden særlig grund ændre på DO92's "så at I kan ...", som svarer nøje til originalen, til en helt ny begyndelse, der meget omstændeligt *fjerner* sig fra originalen?

PO36 fortsætter således: "så I kan være oprigtige og uskyldige på Kristus' dag".

DO92 siger: "og være renfærdige og uden anstød på Kristi dag".

Sådan nogle begreber (εἰλικρινεῖς og ἀπρόσκοποι) kræver den yderste opmærksomhed. DO92s "renfærdige" er lidt tvivlsomt, men "uden anstød" (DO92) er indholdsmæssigt rigtigt, blot er det ikke noget adjektiv. *NRSVue* ("pure and blameless") er lige i øjet. Derimod er PO36s "oprigtige og uskyldige" for snævert ("oprigtige"), og hvad der er allerværst: "uskyldige" udtrykker slet ikke selve grundideen om, at filipperne skal stå til ansvar over for Guds og Kristus' domstol "på Kristus' dag". Man kunne måske sige "uanstødelige"? Det ville være en både præcis og lidt "ældre klingende" gengivelse – hvad ἀπρόσκοποι uden tvivl også var. PO36s gengivelse derimod er forfæjlet: Den fanger slet ikke, hvad originalen vil sige.

Det er desværre umuligt at fortsætte lige så detaljeret. Jeg nævner her afslutningsvis tre særlig slående steder senere i brevet, hvor den noget diffuse karakter af PO36 kommer tydeligt frem sammenlignet med den prægnante karakter af originalen.

Fil 1,27

NRSVue: ²⁷"Only, live your life in a manner worthy of the gospel of Christ ..."

DO92: ²⁷"Blot skal I føre et liv, som svarer til Kristi evangelium ..."

PO36: ²⁷"Mere end noget andet er det afgørende, at I lever jeres liv på en måde, der er værdig for evangeliet om Kristus."

Tre punkter. 1) Hvor får PO36 den lange, indledende sætning fra ("Mere – afgørende")? Både DO92 og *NRSVue* klarer sig fint med, hvad der faktisk står: Μόvov ... Og hvad *betyder* overhovedet PO36s tilføjelse? 2) PO36s "på en måde, der er værdig for" svarer hverken til *NRSVue*'s "in a manner worthy of" eller til det græske (ἀξιώς), der betyder noget med at "leve op til" (jf. DO92s "svarer til"). 3) Og så er der endelig dette: *Ingen* af de tre oversættelser har fanget, at Paulus ikke bare taler om at "leve" eller "føre" et liv, men noget meget mere præcist. Han siger, at filipperne skal πολιτεύεσθαι. Det peger frem mod omtalen i 3,20 af de Kristustroendes πολιτεύμα i himlene, deres "borgersamfund". I 1,27 bør man derfor sige fx "leve i samfund", "leve politisk i samfund" eller "leve jeres samfundsliv".²

Fil 2,12

NRSVue: ¹²Therefore, my beloved, just as you have always obeyed me, not only in my presence but much more now in my absence, work on your own salvation with fear and trembling ..."

DO92: "Derfor, mine kære, I, som altid har været lydige: Arbejd med frygt og bæven på jeres frelse, ikke blot som da jeg var til stede, men endnu mere nu i mit fravær."

PO36: "Derfor, mine elskede venner, ligesom I altid har været lydige i mit nærvær og er det endnu mere nu i mit fravær, skal I blive med at arbejde på jeres frelse med ærefrygt og ihærdighed."

Dette vers kræver den yderste grad af præcision i gengivelsen:

1) Siger Paulus, at filipperne *er* lydige nu i hans fravær? Eller siger han, at lydige, som de altid har været, *skal* de være det også nu, hvor han er fraværende? PO36 forstår det på den første måde. DO92 forstod det på den anden måde. *NRSVue* udtrykker det sådan, at det *kan*

² Bare "leve sammen" eller "i fællesskab" er ikke tilstrækkeligt, da Paulus har et andet greb for det: κοινωνία.

forstås på begge måder. Men DO92s måde må være den rigtige. Det giver meget lidt mening at lade Paulus sige, at filipperne ”altid har været lydige ... så meget mere nu i hans fravær”. Derimod giver det strålende mening at lade ham sige, at ligesom filipperne altid har været lydige, således *skal* de også være det ikke blot, som de var det i hans nærvær, men endnu meget mere nu i hans fravær – og at de i denne lydighed skal arbejde på deres frelse. Udtrykket καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε kvalificerer altså sætningens hovedverbum: κατεργάζεστε. Og PO36s oversættelse er direkte forfejlet.

2) Både DO92 og PO36 oversætter τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν med ”på jeres frelse”. Som *NRSVue* rigtigt ser, betyder det imidlertid noget andet: ”på jeres *egen* frelse”. Det har danskerne sikkert udeladt af misforståede protestantiske grunde. Men *NRSVue* har jo ret. Der *står* faktisk τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν.³

3) Så kommer den værste fejl, som næsten diskvalificerer hele denne oversættelse. *NRSVue* oversætter rigtigt μετὰ φόβου καὶ τρόμου ”with fear and trembling” og DO92 lige så rigtigt ”med frygt og bæven”. Faktisk er det jo nok lige præcis fra dette vers, at det danske udtryk ”med frygt og bæven” kommer! PO36 derimod siger ”med ærefrygt og ihærdighed”. Hvordan τρόμος kan blive til ”ihærdighed”, er et mysterium. Men værst er det, at man med PO36s oversættelse fuldstændig mister forbindelsen med Paulus’ tanke om, at filipperne skal arbejde på deres (egen) frelse i lyset af, at de på dommedag skal stå foran enten Kristus’ eller Guds *domstol*, jf. fx 2 Kor 5,10. Dette har ”2036” slet ikke fanget. Er det bare en enkelt svipser? Næppe. For også i 1,10 (jf. ovf.) blev ordet ἀπρόσκοποι ikke oversat sådan, at det handlede om dommedag, hvad det ellers helt eksplicit gør (jf. εἰς ἡμέραν Χριστοῦ).

Fil 3,2

NRSVue: ”²Beware of the dogs, beware of the evil workers, beware of those who mutilate the flesh [Gk *the mutilation*].”

DO92: ”²Vogt jer for hundene, vogt jer for de slette arbejdere, vogt jer for de skamskårne!”

³ Se også Holloway 2017, 130.

PO36: ”²Vær på vagt over for hundene, værd på vagt over for de onde arbejdere, vær på vagt over for den falske omskæring.”

Hvad mener Paulus, når han i stedet for ”περιτομή (omskærelse)” skriver ”κατατομή”? Mon ”en falsk omskæring”? Og hvad er det overhovedet? Nej, som *NRSVue næsten* får sagt, mener han dette: kastration, at *det hele* bliver skåret af!⁴ Sådan er det i virkeligheden med den jødiske omskærelse, hvis den ikke også rummer Kristustro! Så var DO92 dog meget nærmere.

Konklusion

Prøveoversættelsen af Filipperbrevet er ikke god nok. Ansvarer herfor ligger ikke nødvendigvis hos de primære oversættere, som let kan være blevet afkoblet, efter at de har afleveret deres bud på en oversættelse. Ansvarer må ligge i projektets højere luftlag, inklusiv chefredaktionen, hvor man ikke i tilstrækkelig grad har følt sig forpligtet over for det ene, centrale kriterium, jeg præsenterede i begyndelsen af denne artikel. Uden den forpligtelse må det hele nødvendigvis gå galt.

Litteratur

Det Danske Bibelselskab 1998. *Bibelen. Den Hellige Skrifts Kanoniske Bøger*. København: Bibelselskabet.

Markusevangeliet og Paulus' brev til menigheden i Filippi i prøveoversættelse. 2025. København: Bibelselskabet.

Holloway, Paul A. 2017. *Philippians. A Commentary*. Hermeneia. Minneapolis: Fortress.

New Revised Standard Version Updated Edition 2021. Citeret online fra Bible.com (2.3.2026).

⁴ Holloway (2017, 153, note 53), som også oversætter med ”the mutilation”, henviser med rette til Gal 5,12.